

# INTEGRERAD BARNKONSEKVENNS- OCH JÄMSTÄLLDHETSANALYS

Örnsbergs Industriområde, Stockholm  
Vincero, Pong, Riksbyggen, Väderholmen, Genova, Stockholmshem och John Mattsson

2022-02-04

# BARNKONSEKVENNS- OCH JÄMSTÄLLDHETSANALYS

ÖRNSBERGS INDUSTRIOMRÅDE, STOCKHOLM

2022-02-04

Rapporten är framtagen av Ramboll Sweden AB på uppdrag av Vincero, Pong, Riksbyggen, Väderholmen, Genova, Stockholmshem och John Mattsson.

Beställare: Vincero, Pong, Riksbyggen, Väderholmen, Genova, Stockholmshem och John Mattsson  
Kontaktperson: Emelie Samuelson

Ramboll Sweden AB  
Uppdragsledare: Namo Marouf, stadsplanerare  
Handläggare: Hanna Aandahl, planarkitekt och Gustav Carlsbrand, stadsplanerare  
Granskare: Anthon Georgsson, stadsplanerare

Foton i rapporten är tagna av Ramboll om inget annat anges.



# SAMMANFATTNING

## AVGRÄNSNING OCH METOD

Syftet med denna integrerade barnkonsekvensanalys (IBKA) och jämställdhetsanalys är att identifiera och analysera vilka konsekvenser som detaljplaneförslaget för Örnbergs Industriområde får för barn och unga i närområdet idag, samt för de barn och unga som kommer bo och vistas i området efter färdigställandet. Syftet är också att identifiera planens konsekvenser ur ett jämställdhetsperspektiv. Vidare föreslås åtgärder för att mildra de negativa och stärka de positiva konsekvenserna.

Den geografiska avgränsningen för analysen är detaljplaneområdet samt vissa omkringliggande platser och stråk. IBKA:n har genomförts i enlighet med Stockholm Stads metodik för integrerad barnkonsekvensanalys som syftar till att integrera barnperspektivet genom hela planprocessen. Analysen är utförd utifrån ett barnperspektiv och barnets egna perspektiv genom dialogarbete.

Jämställdhetsanalysen utgår ifrån ett verktyg som analyserar jämställdhet ur ett trygghetsperspektiv i den byggda miljön i för nuläget samt utifrån planförslaget. Utifrån detta ges rekommendationer för vidare bearbetning av planförslaget. I analysen gjordes bl.a ett inventeringsarbete av planområdet med en checklista som utgångsläge som presenteras i kapitel 7.

## NULÄGESBESKRIVNING

Detaljplaneförslag för ny bebyggelse tas fram för Örnbergs industriområde. Inom området finns, ur kulturmiljösynpunkt, visst bevarandevärde utifrån framtagna kulturmiljöutredning.

Örnberg är beläget i södra Stockholm med tillhörande tunnelbanestation Örnberg. Västra delen av Örnberg tillhör Aspuddens stadsdel och östra delen omfattas av stadsdelen Hägersten. Hägerstensvägen sträcker sig genom området som kopplar samman Örnberg med de angränsande stationerna Axelsberg till väster och Aspudden till öster. Örnberg karaktäriseras av flerfamiljshus, industriområdet samt Mälaren och dess båthamn.

Idag utgörs planområdet till största del av verksamhets- och industribyggnader som inrymmer olika verksamheter, skolor (Odengymnasiet och Hägerstenhamns skola åk F-2) och lättare industriverksamheter. Planförslaget syftar till att möjliggöra en funktionsblandad stadsmiljö med upp till 1200 nya bostäder, förskolor, verksamheter och offentlig service. Idag finns begränsat med gröna inslag inom planområdet, till sydväst finns en skogsdunge med tillhörande gräsparti. Sydöst återfinns även gröna inslag.

Industriområdet är i huvudsak privatägt, genom Riksbyggen, Genova, Vincero,

Corem, Pong, Hefab, Väderholmen och Stockholmshem.

De tydligaste målpunkterna för barn och unga inom detaljplaneområdet är idag skolorna och Laserdome. Fler målpunkter för barn och unga finns dock närliggande med bl.a. Aspuddens IP, Axelsbergs BP, skolor och förskolor, Aspuddsparken, Eolshälls 4H gård samt Vinterviken med tillhörande badplatser.

Inom planområdet går Instrumentvägen och Jakobsbergsvägen i en slinga runt industriområdet med en maxhastighet på 30 km/tim. Inga separerade cykelbanor återfinns. Gångbanor finns längs med gatorna men brister på fler ställen med få övergångar. En gång- och cykelbanan i nordväst (denna del är utanför planområdet) som fortsätter längst hela planområdets västra del kopplar ihop industriområdet med Selmedalsvägen. I öster kopplar Örnbergsvägen ihop planområdet med tunnelbanestationen Örnberg. Det tar cirka 8 minuter att åka till Skärholmen samt cirka 14 minuter till Centralen.

Inom ramen för denna barnkonsekvensanalys har inget utdrag ur STRADA genomförts.

## PLANFÖRSLAGET

Planförslaget syftar till att möjliggöra en funktionsblandad bebyggelse med ca 1200 nya bostäder i form flerbostadshus, 16 förskoleavdelningar och kommersiell service.

Den föreslagna bebyggelse i planen har en sluten kvartersstruktur med släpp ut mot gata samt påbyggnader av befintliga byggnader i väster och norr. Ett välutformat gångstråk rör sig längst med Instrumentvägen i söder som kopplar samman en större grönt släpp med en planerad aktivitetspark i väster med Selmedalsvägen. En dagvattenpark planeras nordväst för att hantera dagvatten och samtidigt tillföra andra ekosystemtjänster inom planområdet.

## KONSEKVENSANALYS

Konsekvensanalysen är utförd baserat tre temaområden; Miljö och hälsa, Boende och vardagsliv, Trygghet och tillgänglighet. I dess helhet är detaljplanen ett positivt tillskott ur ett barnperspektiv med en ny park, mer tillgängliga och orienterbara stråk och trygga miljöer samt tillskott av förskolor.

## MILJÖ OCH HÄLSA

Bullerutredningen visar att bullerkriterierna uppfylls för både förskolegård och skolgård, samt övriga målpunkter för barn och unga.

Enligt analyser som har gjorts i samband med planarbetet överskrids inga miljökvalitetsnormer för luftkvalitet inom planområdet.

Skol- och förskolegårdar är i en Stockholmkontext godtagbar men kan

ses över för att ytterligare utökas. I planförslaget är det mellan 18-21 m<sup>2</sup> friyta per förskolebarn. Därmed uppfylls inte Boverkets rekommendationer för friyta på 30 m<sup>2</sup>. Totalytan för friytorna är dock godtagbara ur ett Stockholmsperspektiv. De integrerade förskolegårdarna är mindre då de även konkurrerar med bostadsgårdsytorna under skoltid. En utmaning är ljudmiljön i förhållande till de boende och för den fristående förskolan ligger utmaningen i eventuellt buller från tunnelbanespåret.

## BOENDE OCH VARDAGSLIV

Planförslaget innehåller bostäder i flerfamiljshus, förskolor och kommersiell service vilket innebär att det finns bra förutsättningar för att skapa ett varierat utbud av boendeformer och bostadsstorlekar.

Den tydligaste befintliga målpunkten inom planområdet är skolorna Odengymnasiet och Hägerstenhamnens skola samt LaserdomE. I närheten finns flertalet målpunkter inom idrott och rekreation. Förslaget möjliggör även för nya mötesplatser för barn och unga, bl.a. Aktivitetsparken. Det är ett positivt tillskott för de barn som flyttar till området och för barn i närliggande områden.

Det är troligt att de befintliga målpunkterna i de närliggande områdena kommer besökas av de barn och unga som flyttar in. Det är därför viktigt att säkerställa att det finns

säkra och trygga gång- och cykelkopplingar mellan detaljplaneområdet och dessa. Vidare är det viktigt att skapa nya mötesplatser inom planområdet då de offentliga parkerna, Arkenparken och Fågelparken utsatts för visst slitage på grund av hög användning.

## TRYGGHET & TILLGÄNGLIGHET

Den nya stadsdelen tillkommer i ett område som idag redan har ett sammanhang med förbindelser med kollektivtrafik. I och med att det tillkommer nya människor till området så finns det ytterligare underlag för att stärka området och kopplingarna till Örnbergs centrum och Axelsberg.

Trafiksäkerheten i Örnbergs Industri bedöms idag vara bristfällig. Det finns flera konfliktzoner där fara kan uppstå för barn och unga. Planförslaget är en klar förbättring för trafiksäkerheten och det finns goda förutsättningar för säkra trygga skolvägar inom och in/ut från planområdet.

Nya barn och unga kommer flytta in i området och det är därför viktigt att ta hänsyn till deras synpunkter och önskemål för platsen.

## ÅTGÄRDSFÖRSLAG IBKA

Nedan listas några av de viktigaste åtgärdsförslagen som är framtagna för att stärka planen för barn och unga. Fullständiga åtgärdsförslag presenteras i slutet av rapporten på sida 23. Flera av förslagen kan inte regleras inom detaljplan utan är rekommendationer för senare planeringsskede, samt för närliggande områden. Åtgärderna omfattar områden och stråk på både kvartersmark och allmän plats.

### *Miljö och hälsa:*

- Ta fram en solstudie för att utvärdera ljuskvaliteter på den fristående förskolan.
- Ta fram en utformning av förskole- och bostadsgårdarna som säkerställer att ytan fungerar för både barn och boende sett till nyttjande och buller.

### *Boende och vardagsliv:*

- Säkerställ olika upplåtelseformer på bostäderna. För att skapa ett socioekonomiskt blandat område krävs även fler faktorer, såsom pris och storlek.
- Se över möjlighet att skapa småparker och oprogrammerade platser inom detaljplaneområdet.
- Bevara så mycket av den befintliga växtligheten som möjligt för att skapa kvalitativa platser för barn.

### *Trygghet, säkerhet och tillgänglighet:*

- Skapa ett hastighetssäkrat övergångsställe kring Intrumentvägen och Jakobsbergsvägen. Särskilt fokus i nordvästra hörnan.
- Skapa trafiksäkra GC-banor
- Minimera konflikter vid lastplats i sydvästra hörnet.
- Se över placering av övergångsställen inom planområdet så att stråken mellan de viktigaste målpunkterna för barn blir gena och trafiksäkra.
- Arbeta med varierad fasaddetaljer för att skapa en starkare identitet och ytterligare stärka orienterbarheten inom planområdet.
- Jobba med trygghetsskapande utformning av stråken som går runt planområdet – exempelvis med hjälp av belysning och rätt typ av växtlighet. Placera även entréer och fönster ut mot dessa stråk för att skapa fler ögon mot gatan och mer rörlighet och motverkar otrygghet.
- Arbeta med trygghetsskapande belysning på skol- och förskolegård i kommande skeden.
- Uppmuntra till ett aktivt deltagande även när området är färdigbyggt genom att exempelvis möjliggöra stadsodling.

## JÄMSTÄLLDHETSANALYS

Vad tryggheten är illustreras enklast genom dess motpart; rädslan. Det är den rädsla människor bär inför risken att utsättas för kränkning, våld, hot, skadegörelse eller stöld. Vem som upplever sig otrygg beror på vem man är, var man är och vilka erfarenheter man bär med sig.

Jämställdhetsanalysen utgår ifrån ett trygghetsperspektiv kopplat till den byggda miljön. Just trygghetsperspektivet har valts för att trygghet att kunna delta och röra sig i samhället, även under mörka timmar, är en grundläggande del i jämställdheten. Analysen är baserad på teori om trygghet och jämställdhet, inventering enligt 'checklista för trygghetsaspekter'.

Åtgärdsförslagen är uppdelade i följande teman; god sikt och visuell kontroll, framtagande av belysningplan, noggrann gestaltning, undvika fällor och ytterligare rekommendationer. Den fullständiga listan med åtgärdsförslag finns på sidan 29.



# INNEHÅLLSFÖRTECKNING

---

<b>1. INLEDNING</b>	<b>1</b>	<b>4. PLANFÖRSLAGET</b>	<b>12</b>
1.1. BAKGRUND	1	4.1. SOCIOTOPYTOR OCH GRÖNOMRÅDEN	12
1.2. BKA: VAD OCH VARFÖR?	1	4.2. TRAFIK	12
1.3. SYFTE OCH OMFATTNING	1		
1.4. GEOGRAFISK AVGRÄNSNING	2	<b>5. KONSEKVENSPANALYS</b>	<b>14</b>
1.5. METOD	2	5.1. MILJÖ OCH HÄLSA	14
<b>2. NULÄGESBESKRIVNING</b>	<b>5</b>	5.2. BOENDE & VARDAGSLIV	17
2.1. BEFINTLIG BEBYGGELSE	5	5.3. TRYGGHET & TILLGÄNGLIGHET	19
2.2. RISKER	5	<b>6. IBKA: ÅTGÄRDSFÖRSLAG OCH REKOMMENDATIONER</b>	<b>22</b>
2.3. SOCIALA FRÅGOR	7	6.1. MILJÖ OCH HÄLSA	22
2.4. MÅLPUNKTER	7	6.2. BOENDE & VARDAGSLIV	22
2.5. SOCIOTOPYTOR OCH GRÖNOMRÅDEN	7	6.3. TRYGGHET OCH TILLGÄNGLIGHET	23
2.6. SKOLOR OCH FÖRSKOLOR	7	<b>7. JÄMSTÄLLHETSANALYS</b>	<b>24</b>
2.7. IDROTTSPLATSER	7	7.1. VEM ÄR OTRYGG?	24
2.8. TRAFIK	7	7.2. TRYGGHET OCH JÄMSTÄLLDHET	26
<b>3. DIALOGER</b>	<b>9</b>	7.3. JÄMSTÄLLDHETSANALYS: ÅTGÄRDSFÖRSLAG OCH REKOMMENDATIONER	28
3.1. HÄGERSTENHAMNENS SKOLA (ÅK 3-6) WORKSHOP	9	<b>8. KÄLLHÄNVISNING</b>	<b>30</b>
3.2. FÖRSKOLAN INSTRUMENTET	10		

# 1. INLEDNING

---

Vincero, Pong, Riksbyggen, Väderholmen, Genova, Stockholmshem och John Mattsson har gett Ramboll i uppdrag att utföra en integrerad barnkonsekvensanalys enligt Stockholm Stads modell (IBKA) och en jämställdhetsanalys för detaljplaneförslaget för Örnbergs industriområde i Hägersten, Stockholm.

## 1.1. BAKGRUND

Ett nytt detaljplaneförslag tas fram för Örnbergs industriområde för ny bebyggelse som ur kulturmiljösynpunkt har ett visst bevarandevärde utifrån framtagna kulturmiljöutredning.

Idag utgörs planområdet till största del av verksamhets- och industribyggnader som bl.a. inrymmer olika verksamheter, skolor och lättare industriverksamheter. Planförslaget syftar till att möjliggöra en funktionsblandad stadsmiljö med upp till 1200 nya bostäder, nya förskolor, verksamheter och offentlig service.

Industriområdet är i huvudsak privatägt genom Riksbyggen, Genova, Vincero, Corem, Pong, Hefab, Väderholmen och Stockholmshem.

## 1.2. BKA: VAD OCH VARFÖR?

1 januari 2020 antogs FN:s barnkonvention som svensk lag. Lagen (2018:1197) innebär att barnens rättigheter ska beaktas vid avvägningar och bedömningar som görs i beslutsprocesser i mål och ärenden som rör barn. Barnkonventionen ger en definition av det enskilda barnets rättigheter i samhället och syftar bland annat till att ge barn och unga mellan 0-18 år, oavsett bakgrund, rätt att behandlas med respekt och att få komma till tals.

En barnkonsekvensanalys är ett sätt att tillämpa barnkonventionen i projekt som påverkar barn och ökar möjligheten att fatta beslut som verkligen gagnar barn och unga. Delar av barnkonventionen är tillämpbara i denna IBKA och kan sammanfattas i fyra punkter.

1. Alla barn har samma rättigheter och lika värde
2. Barnets bästa ska alltid komma först
3. Alla barn har rätt att säga vad de tycker i frågor som berör dem
4. Alla barn har rätt till lek, vila och fritid

### BARNPERSPEKTIVET & BARNETS PERSPEKTIV

Barnperspektiv är när vuxna ser barnet, strävar efter att förstå det och vidtar åtgärder som de bedömer vara till barnets bästa. Barnperspektivet kan inrymma barnets perspektiv men behöver inte göra det.

Barnets perspektiv speglar en utsaga från ett barn. För att kunna uttala sig om barnets perspektiv krävs att barnet själv har fått säga sin mening.

## 1.3. SYFTE OCH OMFATTNING

Syftet med denna barnkonsekvens- och jämställdhetsanalys är att identifiera och analysera vilka effekter och konsekvenser som detaljplaneförslaget kan få för barn och unga samt för grupper som kan ha särskild utsatt position i den offentliga miljön utifrån ett jämställdhetsperspektiv. Målgruppen för IBKAn är således barn, unga och för jämställdhetsanalysen främst kvinnor.





Figur 1 Stegen i denna rapport.

## 1.4. GEOGRAFISK AVGRÄNSNING

Den geografiska avgränsningen i analysen är detaljplaneområdet (figur 3) och vissa omkringliggande lekplatser, gator och stråk. Detta innebär ett geografiskt område som innefattar de målpunkter som de barn som kommer bo och vistas inom detaljplaneområdet kan tänkas besöka och ta sig till och från på egen hand eller med hjälp av vuxna. Det innebär att även vissa stråk utanför planområdet ska analyseras utifrån jämställdhetsperspektiv.

## 1.5. METOD

Rapporten är uppdelad i tre delar för IBKA. Jämställdhetsanalysen redovisas separat i del fyra. Del 1 innefattar en **kartläggning**. Den tar sin utgångspunkt i en nulägesbeskrivning, platsbesök/inventering och dialoger. Kartläggningens syfte är att få en djupare förståelse för platsens förutsättningar utifrån ett barn- och jämställdhetsperspektiv.

Del 2 består av **analys av konsekvenser**. För IBKA:n används steg 3 (redovisas nedan), för jämställdhetsanalysen används en inventeringspromenad med tillhörande checklista. Analysen grundar sig i kartläggningen, planförslaget och dialogerna. Den syftar till att identifiera vilka de tänkbara

konsekvenserna är för de olika målgrupperna (idag och i framtiden).

I rapportens del 3 redovisas **åtgärdsförslag** utifrån de identifierade konsekvenserna. Detta görs separat för båda målgrupperna. Åtgärdsförslagen har som mål att bidra till att mildra eller eliminera de negativa konsekvenserna som planförslaget har på målgrupperna men även för att stärka de positiva konsekvenserna.

Del 4 är en **jämställdhetsanalys** som har en teoretisk utgångspunkt, en analys med slutsatser samt rekommendationer för åtgärder som bör vidtas för att förbättra tryggheten och jämställdheten i området.

Nedan redovisas de två metoder som används för IBKA samt jämställdhetsanalysen

### 1.5.1. IBKA

Den integrerade barnkonsekvensanalysen (IBKA) genomförs i enlighet med metodik framtagen av Stockholm stad. Följande moment återfinns i stadens IBKA:

1. Tidig dialog och inventering
2. Framtagande av förslag
3. Konsekvensanalys av slutförslaget
4. Återkoppling

För IBKA:n i denna rapport inkluderas steg 1,3 och 4. Steg 2 utgår i denna rapport då

bebyggelseförslaget redan påbörjats när denna rapport beställdes. Dialoger (steg 1) har genomförts dels digitalt med elever på Hägerstenhamnens skola (åk 3-6) och genom en dialogpromenad tillsammans med en pedagog på förskolan Instrumentet. I steg 3 analyseras konsekvenserna utifrån givna förutsättningar och resulterar sedan i åtgärdsförslag. Konsekvenserna analyseras utifrån de teman som metoden är uppdelad i:

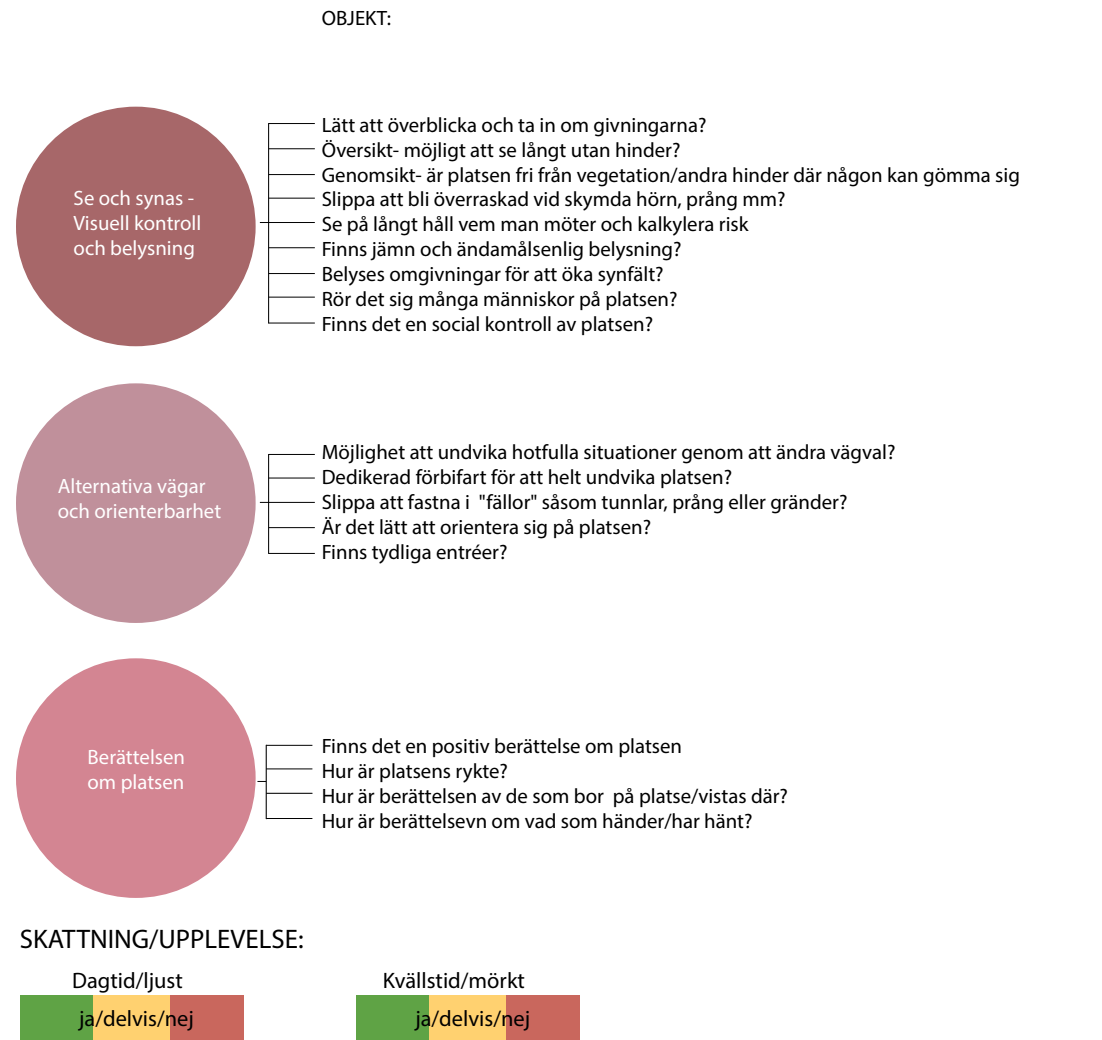
- Miljö och hälsa
- Boende och vardagsliv
- Trygghet och tillgänglighet
- Demokrati och inflytande

Steg 4 innebär en återkoppling av det som kommit fram i arbetet till de som deltagit i dialogerna. Detta sker via mail.

### 1.5.2. JÄMSTÄLLDHETSANALYS

Trygghet är en förutsättning för att skapa jämställdhet. Metoden som använts är ett analysverktyg i form av en checklista. Checklistan är i sin tur utformad för att fungera som ett underlag för en inventering av den byggda miljön utifrån tre huvudteman med tillhörande underfrågor enligt figur 2 och figur 18. Inventeringen görs på plats som en promenad där otrygga platser identifieras och diskuteras för att kunna besvara frågeställningarna utifrån ett JA/NEJ-alternativ. Ljusa timmar kontra mörka timmar samt nuläge kontra planförslaget jämförs och blir underlag för analysen och dess slutsatser med rekommendationer.

## Analysverktyg för trygghetsaspekter i den byggda miljön



Figur 2 Förenklat diagram: Checklista för trygghetsaspekter i den byggda miljön



Figur 3 Ortofoto på planområdet

## 2. NULÄGESBESKRIVNING

Detta avsnitt redovisar hur detaljplaneområdet och dess omgivning ser ut idag, vilka målpunkter som finns för barn och unga, samt möjligheterna för barn att ta sig till och från dessa målpunkter på egen hand. Vidare beskrivs nuvarande trafiksituation.

### 2.1. BEFINTLIG BEBYGGELSE

Örnsberg är beläget i södra Stockholm med tillhörande tunnelbanestation Örnsberg. Västra delen av Örnsberg tillhör Aspuddens stadsdel och östra delen omfattas av stadsdelen Hägersten. Hägerstensvägen löper igenom området som kopplar samman Örnsberg med de angränsande stationerna Axelsberg till väster och Aspudden till öster. Örnsberg karaktäriseras av flerfamiljshus, industriområdet samt Mälaren och dess båthamn.

Planområdet, som motsvarar en yta på ca 5,5 hektar, har haft en lång historia av olika industrier. Av de tidigaste verksamheterna från 1800-talet, fram till ungefär mitten av 1900-talet, finns idag i princip inga spår. Dagens industribebyggelse är i huvudsak uppförd mellan 1940- och 1990-talet och varierar stort i uttryck men förmedlar en liknande industrikaraktär.

Två av byggnaderna på fastigheterna Instrumentet 17 och Provröret 15, bedöms ha *särskilda kulturhistoriska värden* och är därför 'grönklassade' av Stadsmuseet. Övriga byggnader bedöms ha *vissa kulturhistoriska värden* (Stockholm Stad, 2019).

### 2.2. RISKER

I flera av industribyggnaderna har det över tid bedrivits verksamheter där det kan ha/har hanterats större mängder av miljöfarliga ämnen i form av metaller, lösningsmedel, klorerade lösningsmedel, petroleumprodukter, oljeföreningar, färger, skärvätskor, organiska klorföreningar, cyanid och PCB. I övrigt ligger flertalet av fastigheterna inom område för f.d. Hägerstens såg- och tegelverk. Riskobjekt är identifierade men det saknas än så länge en sammanvägd bild över den faktiska föroreningsgraden i området.

Storstockholms brandförsvaret har identifierat riskfrågor kopplade till överdäckning av Örnsbergs tunnelbanestation och risk för urspårning.

Det finns en teknikbyggnad längs Selmedalsvägen. Detta bör utredas vidare under planarbetet huruvida den kan utgöra risk för barn och unga.



Figur 4 Jakobsbergsvägen sett från öster, nybyggda bostäder. t.v



Figur 5 Befintliga verksamhetsbyggnader inom planområdet, Instrumentvägen sedd från öster.



Figur 6 Karta med målpunkter.

## 2.3. DEMOGRAFI

Närområdet har en ung befolkning med många yngre barn och personer mellan 25-35 år. Befolkningen har en låg ohälsa och en hög sysselsättningsgrad och utbildningsnivå.

## 2.4. MÅLPUNKTER

I närområdet finns flertalet målpunkter. Figur 6 redogör för dessa.

I Örnsbergs centrum (5) finns det en pub, restauranger, en Pressbyrå och en matbutik. Närliggande finns det även ett gym. I närliggande Axelsbergs centrum finns även bl.a. en vårdcentral och apotek.

Fler målpunkter för barn och unga finns i närområdet såsom Eolshälls 4H-gård (1), Axelsbergs BP (2), Arkenparken (3), Fågelparken (4), Vinterviken (6) och Aspuddens IP (7).

Inom detaljplaneområdet finns flertalet verksamheter, föreningar och arbetsplatser. Bl.a. finns Scouternas folkhögskola, friluftsförbundet, Odengymnasiet, replokaler, organisationen Tjejzonen och en verksamhet som bedriver Laserdome.

## 2.5. SOCIOTOPYTOR OCH GRÖNOMRÅDEN

Den bebyggda delen av planområdet karaktäriseras av en flack hårdgjord yta. I söder mot tunnelbanespåret skiljer sig topografin och är kuperad, på västra sidan finns en upphöjd kulle med varierande växtlighet.

Längst med Mälarens strand och Vinterviken, som sträcker sig norr om planområdet, finns ytor som är lättillgängliga och används under året som promenadstråk, för sol och bad och andra aktiviteter. Här ligger även Örnsbergs klippbad.

Parktillgången i stadsdelen är god med nära tillgång till bl.a. Fågelparken (och kringliggande skogsparti) och Arkenparken och med höga parkkvaliteter kopplade till Mälarstranden och Vinterviken. Ovan nämnda parker är idag väl använda lekplatser under skoltid då Hägerstenhamnensskola (F-2) som ligger inom planområdet och förskolan Instrumentet, strax utanför planområdet, inte har egna gårdar i anslutning till verksamheterna. Som en följd av dess höga användning har parkerna fått ta en del slitage. Närmaste idrottsplats är Aspuddens IP och Axelsbergs BP.

## 2.6. SKOLOR OCH FÖRSKOLOR

Inom planområdet finns idag Hägerstenhamnens skola med årskurs F-2. I närområdet finns förskolorna Instrumentet (ca 70 barn) samt Sjöbodalsens förskola (ca 50 barn), belägna 100 respektive 200 meter från planområdet. Lite längre bort finns även förskolorna Stormfågeln (ca 65 barn) och Jungfru Lona (ca 130 barn), 450 meter respektive 1km bort.

## 2.7. IDROTTSPLATSER

Det finns två större idrottsplatser i närområdet, dessa är och Aspuddens IP som ligger ca 250 meter från planområdet och Axelsbergs BP och en parkourpark som ligger ca 800 meter från planområdet

## 2.8. TRAFIK

I detta avsnitt beskrivs befintlig infrastruktur i anslutning Örnsbergs industriområde med övergripande beskrivningar av kollektivtrafik, biltrafik och gång- och cykeltrafik.

Planområdet ligger inom 400 meter från Örnsbergs tunnelbanestation. De delar som berör överdäckningen av stationen ligger på kortast avstånd. Parallellt med

Hägerstenvägen finns ett pendelstråk för cykel och det finns ett finmaskigt nät av gångvägar norr om planområdet som leder ned mot Mälarens strand och Vinterviken. Vägnätet består av ett relativt sparsamt trafikerat nät av säckgator med koppling till omgivande gatunät via Örnbergsvägen och Hägerstenvägen.

Planområdet har karaktären av en enklav utan direkta kopplingar till Hägerstenvägen då de skiljs åt av tunnelbanespråket. Det är även få kopplingar mot Axelsberg. Orienterbarheten i gång- och cykelvägnätet mot Mälaren är bristande.

### 2.8.1. GÅNG- OCH CYKELTRAFIK

Att ta sig in till planområdet med cykel och till fots från östra sidan där Örnbergsvägen är belägen är lättillgängligt i förhållande till västra sidan som kopplar till Axelsberg. Nordväst finns ett stråk som kopplar planområdet med Selmedalsvägen. Det finns i dagsläget inga separerade cykelstråk inom planområdet.

Vid de gångvägar som finns inom och i anslutning till området finns hinder som kan upplevas som otrygga, främst under mörka timmar/kvällstid. Detta redogörs ingående i kapitel 7 - Jämställdhetsanalys.

### 2.8.2. KOLLEKTIVTRAFIK

Detaljplaneområdet nås med kollektivtrafik via tunnelbanan. Närmsta station är Örnbergsvägen.

### 2.8.3. BILTRAFIK

Planområdet omges av befintliga vägar och gator i alla väderstreck. Inom planområdet, till väster och söder sträcker sig Instrumentsvägen och norr om planområdet finns Jakobsdalsvägen. Utanför planområdet till väster sträcker sig Selmedalsvägen samt Örnbergsvägen till öster. Hägerstenvägen, som är en huvudgata sträcker sig söder om planområdet. Samtliga gator tillåter en maxhastighet på 30 km/tim.



Figur 7 GC-bana utanför planområdet som kopplar samman industriområdet med västra sidan och Selmedalsvägen.



Figur 8 Entré till planområdet från Örnbergsvägen tunnelbana i öster. T.v: Instrumentsvägen, t.h: Jakobsdalsvägen.



Figur 9 Tunnelbanespråket med planområdet till höger.

## 3. DIALOGER

---

Här ges en genomgång av dialogerna som har utförts inom arbetet med denna IBKA. En workshop hölls med elever från årskurs 3-6 på Hägerstenhamnens skola samt en dialogpromenad med en pedagog från förskolan Instrumentet.

### 3.1. HÄGERSTENHAMNENS SKOLA (ÅK 3-6) WORKSHOP

En dialog workshop hölls den 24 november. På grund av rådande Coronapandemi så hölls workshopen digitalt. Den genomfördes tillsammans med biträdande rektor och elever från årskurs 3-6 på Hägerstenhamnens skola. Skolan är uppdelad i två olika byggnader där ena skolan är inom planområdet och huserar årskurs F-2. Skolan där dialogen utfördes med årskurs 3-6 ligger ca 300 meter från planområdet.

12 elever deltog från olika årskurser, både flickor och pojkar, uppdelade i 3 grupper. Frågeställningarna som diskuterades var: 1. bra platser, 2. dåliga platser och 3. vad fattas/kan bli bättre i området.

Workshopen modererades digitalt och till vår hjälp, på skolan, var Hägerstenhamnens biträdande rektor på plats med barnen. Initialt

fick eleverna svara på frågorna individuellt och sedan diskutera deras svar i mindre grupper. Sedan redovisade varje grupp sina svar för den stora gruppen. Syftet med detta är att alla ska komma till tals med sina tankar och idéer och att ingenting ska hamna skymundan. Elever som inte vågar ta lika mycket plats än andra får ändå sina svar presenterade för alla.

Fråga 1 och 2 besvarades i grupperna och fråga 3 var en gemensam diskussion. Nedan redogörs resultatet:

#### 3.1.1. BRA PLATSER

##### **GRUPP 1**

*Aspuddens IP* - många går dit och spelar fotboll, bra plan, många mål, finns mycket plats, mycket barn, är där på fritiden, basketplan. Vid mörker ganska bra belysning, lätt att ta sig dit

*Axelsbergs tunnelbana* - använder den för att ta sig till ställen. Vid mörker ser jag det inte som läskigt, men vissa kanske gör det.

*Örnsbergs tunnelbana* - men ibland kan det vara gäng som hänger, något mer otryggt än Axelsberg.

*Arkenparken* - en park nära skolan många går till på raster. En upprustning skulle behövas

vilket hade höjt användandet, det funkar som en extra skolgård framförallt för yngre som kanske använder den efter skoltid.

##### **GRUPP 2**

*Laserdome* (beläget inom planområdet) - en bra plats som vi tycker borde vara kvar.

Skolan (Hägerstenhamnens skola) - många gillar skolan, den känns trygg, skolgården är bra, man får vara där även på helgen.

*4H gården* (Eolshälls 4h-gård) - det är en bra och rolig plats, mycket djur. Ganska små barn som vistas där med sina föräldrar, framförallt på sommaren. Man kan fika där.

##### **GRUPP 3**

*ICA i Örnsberg* - man kan köpa saker där, nära många som bor där.

*Örnberget* - bada och sola på berget, det är nice, många är där på sommaren.

*Vinterviken* - man kan fika där, finns en glasskiosk i närheten även på vintern, går oftast dit med familjen går runt och pratar.



### 3.1.2. DÅLIGA PLATSER

#### GRUPP 1

*Axelsbergs centrum* - grå och trist miljö, halvdålig plats.

*Aspuddens IP* (grusplanen ovanför) - inte så många som använder den, en annan aktivitet skulle öka användningen och göra att mer använder den platsen

*Skogen söder om planområdet* på andra sidan Hägerstenvägen, där finns massa plats att bygga nytt på.

#### GRUPP 2

*Örnsberg och Axelsbergs centrum* - otryggt där brukar det vara gäng

*Ica och Coop* på kvällarna - efter 20/21 ganska mörkt på kvällar om man ska dit och handla, folk som röker och hänger

#### GRUPP 3

*Huset uppe på berget* vid skolan (belägen sydväst om Hägerstenhamnens skola (åk 3-6), dålig placering många brukar vara där och störa.

*Byggnation (då dialogen hölls) vid Arkenparken* är störande.

*Örnsbergs tunnelbana* - otryggt på kvällar gäng som är där och fyllon, kanske inte vill hänga där ensam

### 3.1.3. VAD FATTAS I OMRÅDET/ VAD KAN BLI BÄTTRE

*Selmelivs (kiosk)* - stängt ner skulle gärna få öppna igen.

*Ett tivoli.*

*Ängen i Vinterviken* - händer inte så mycket där, där skulle man kunna ha ett årligt återkommande event.

*Fler parker* - skulle vara bra, de flesta som finns nu är tråkiga.

*Rusta upp Arkenparken* - sliten och gammal den skulle man kunna rusta upp, en rutschkana eller klätterställning hade varit bra.

*Bibliotek* - en som är närmare skolan/planområdet.

*Klädaffärer* - finns inte i närheten, hade varit bra att ha närmare skolan/planområdet så man inte behöver åka så långt för att handla.

## 3.2. FÖRSKOLAN INSTRUMENTET

Det går 70 barn på förskolan. I Hägerstenhamnens skola (årskurs F-2) som ligger inom planområdet går det barn som samsas om samma ytor som Instrumentets

förskolebarn. Denna situation har uppstått eftersom varken Instrumentet eller skolan har egna fullgoda utomhusmiljöer för lek på raster och annan utomhusverksamhet som exempelvis gymnastiklektioner. Hägerstenhamnens gymnastiklektioner äger rum på en gräsplätt intill Fågelparken.

Den 26 november 2020 utfördes en dialogpromenad tillsammans med en pedagog på förskolan. Promenaden ägde rum i närområdet runt planområdet i syfte att förstå nuläget, vad som är bra/dåligt och vad som kan förbättras. Inom planområdet finns inga målpunkter för barnen enligt pedagogen.

Frågor som berördes var bland annat vilka platser förskolan använder för sin dagliga verksamhet, frågor om trygghet och hur ett tillskott av barn i området, i och med en ny detaljplan, kan påverka dagens situation



Figur 10 Förskolan instrumentets utsläppsgård.

med parker som redan idag överanvänds. Nedan redovisas det som framkom under dialogpromenaden och diskussionen.

### 3.2.1. PLATSER DÄR BARNEN LEKER DAGTID

Förskolan har enbart en utsläppsgård vilket betyder att pedagogerna tar förskolebarnen till olika platser och parker utanför förskolan för att uppfylla barnens dagliga behov av rörelse och lek.

#### *FÅGELPARKEN*

Närmast förskolan ligger Fågelparken. Enligt förskolepedagogen var tanken i början att parken skulle tillhöra förskolan. Parken är idag allmän och pedagogen menar att det kan vara svårt att hålla reda på barnen bland



Figur 11 Fågelparken.

andra barn som leker där. Idag de har en förvaringslåda i parken för alla lekredskap.

#### *SKOGSDUNGEN INTILL FÅGELPARKEN*

Här leker barnen ofta. Det är en väldigt fin miljö men pedagogen menade på att det sker ett slitage på skogsmiljön redan idag och att fler barn skulle bidra till negativ påverkan.

#### *ARKENPARKEN*

Ligger en bit längre bort från förskolan men används ofta av förskolan.

#### *MYRBERGET (ej officiellt namn)*

Myrberget som det kallas ligger precis vid Hägerstenhamnen. Det är en bra plats som ligger längst med vattnet och används ofta under raster och dagarna.

### 3.2.2. TRYGGHETSASPEKTER

Enligt pedagogen är det generellt bra belysning där de rör sig. Detta med förutsättningen att barnen på förskolan alltid har sällskap av pedagoger då de använder kringliggande parker och det sker i ordnade led. Därför menar pedagogen att det överlag är bra upplyst i området under de timmar som det är förskoleverksamhet (industriområdet borträknat eftersom man sällan är där eller går igenom). Vissa platser är sämre belysta, bl.a. gången från förskolan upp till Arkenparken och även då man går genom själva Arkenparken. Pedagoger menar på att folk undviker att gå

där på grund av att det känns otryggt. Utanför planområdet så karaktäriseras Örnberg främst av bostäder, pedagoger betonar att det hade varit bra med mer affärer i bottenvåningarna för att skapa mer liv och ögon på gatan. Vidare menar pedagoger att det är viktigt, då det blir ett tillskott av fler barn och därmed fler förskolor i området, att deras behov av utomhuslek och aktiviteter tillgodoses i form av tillkommande ytor. Ytorna som idag används under dagarna är redan överanvända. Slutligen tillägger pedagoger att hen upplever att det i många nybyggnadsprojekt är tydligt att man främst tänker på hur många bostäder som ska få plats på en liten yta. Därför bortses barnens perspektiv och behov när det kommer till ytor för lek och rörelse. Att ha ett barnperspektiv tidigt i processen är därför nyckeln.



Figur 12 Skogsdunge intill fågelparken.

## 4. PLANFÖRSLAGET

---

Planförslaget, som redovisas i strukturplanen figur 13, syftar till att möjliggöra en funktionsblandad bebyggelse med cirka 1200 nya bostäder i form av flerbostadshus. Dessutom innebär detaljplanen ett tillskott av sammanlagt 16 förskoleavdelningar i 3 avdelningar samt publika lokaler i bottenvåning, särskilt i anslutning till Örnbergs tunnelbanestation och stråken som leder mot denna. En enklare överdäckningskonstruktion med plats för förskole- och bostadsgård föreslås i sydöstra delen av planområdet där 4 av dessa 16 avdelningarna inryms.

Den föreslagna bostadsbebyggelsen presenteras i en semi-sluten kvartersstruktur med släpp ut mot gata samt påbyggnader av befintliga byggnader i väster och norr. I strukturplanen markeras byggnaderna för påbyggnad i ljusgrått. Ett välutformat gångstråk med parkeringsfickor, varvat med växtlighet, sträcker sig längst med Instrumentvägen i söder som kopplar samman ett större grönt släpp med en planerad aktivitetspark i väster för att sedan koppla till med Selmedalsvägen. En dagvattenpark planeras i nordvästra delen av Instrumentvägen.

### FÖRSKOLOR

Totalt planeras det för 16 förskoleavdelningar uppdelat i 3 förskolor. En större fristående förskola om 8 avdelningar med en förskolegård på 2500 m<sup>2</sup>. Förutsatt att det går 15 barn per avdelning så blir det cirka 21 m<sup>2</sup> förskolegård per barn. Intill denna förskola finns en teknikbyggnad i Stockholm Exergis regi. Förskolan har i planförslaget placerats med ett riskavstånd om 25 meter ifrån teknikbyggnaden. Detta bör utredas vidare för att försäkra att teknikbyggnaden inte utgör en risk för förskolan.

Två förskolor, om 4 avdelningar var, planeras att integreras i bostadsgårdarna i kvarteren 4 och 7. Dessa förskolegårdar är 1100 m<sup>2</sup> vardera vilket ger cirka 18 m<sup>2</sup> friyta per barn.

### 4.1. SOCIOTOPYTOR OCH GRÖNOMRÅDEN

Det planeras för en aktivitetspark på västra sidan med bland annat ett utomhusgym och fast möblering. Aktivitetsparken är tänkt att vara en förlängning av det gång- och cykelstråk som sträcker sig längs med Instrumentvägen, markerat med orange i strukturplanen, figur 13. En dagvattenpark planeras också i nordväst som kopplar samman till den befintliga gångbanan.

En del av det naturområde som finns idag väster om planområdet bevaras i fallet då den fristående förskolan inte byggs, i annat fall blir den delvis en del av förskolegården. Gröna innergårdar och förskolegårdar föreslås för att skapa gemensamma rum och främja social interaktion. Gröna inslag kommer även finnas parallellt med områdets gator, mellan parkeringsfickor. Sammantaget blir det ett tillskott av grönytor i området.

### 4.2. TRAFIK

Längst med hela planområdets södra del sträcker sig tunnelbanan som utgör en barriär mot Hägerstensvägen. De befintliga gatorna runt planområdet behålls och nya kopplingar in till bostadshusen föreslås för att göra det tillgängligt till entréer och underbyggda garage. Parkering sker i underbyggda garage eller på gatumark. Ett nytt gång- och cykelstråk prioriteras i söder på Instrumentvägen. Där stråket korsar gatan så ska det tydligt markeras och synliggöras att gång- och cykel är prioriterat över fordonstrafik.

I sydvästra hörnet av planområdet finns en befintlig verksamhet där en större last- och angöringsplats finns. Lastbilar med leveranser kan komma att utgöra en konfliktzon för de barn och unga som rör sig på platsen.



Inkom till Stockholms stadsbyggnadskontor - 2022-02-03, Dnr 2019-05964

Skala 1:1500/A3

Underlag för gatulinjer: Skiss Alternativ 2 från Tyréns, daterad 2021-09-15  
 Underlag för gatuhöjder: Skiss från Tyréns, daterad 2020-12-17

Figur 13 Planförslag: strukturplan för Örsberg Industriområde

## 5. KONSEKVENSANALYS

Konsekvensanalysen är baserad på de tre temaområdena: Miljö och hälsa, Boende och vardagsliv, Trygghet och tillgänglighet.

### 5.1. MILJÖ OCH HÄLSA

Barns fria rörlighet och fysiska aktiviteter har avgörande betydelse för deras hälsa. Barn är särskilt känsliga för miljöns hälsokvaliteter, eftersom de skador som de får under uppväxten kan bli bestående för livet.

I detta avsnitt analyseras aspekterna ljuskvalitet, buller, samt utformning av bostads- och förskolegård och allmänna platser utifrån påverkan på barns miljö och hälsa. Luft- och markföroreningar analyseras inte inom ramen för denna IBKA då underlag inte funnits när denna rapport skrivits. I och med att platsen haft en industrihistoria så är det viktigt att undersöka och beakta detta och hur det skulle kunna påverka barn.

#### 5.1.1. LJUSKVALITETER

Analysen av ljuskvaliteter är baserade på solstudier utförda av ÅWL för vintertid (20/3) samt för sommartid (1/6), se figur 14. För den fristående förskolan finns inga solstudier och bedömningen blir därför svårt att göra utifrån enbart antaganden då även volymen är okänd.

#### BARN OCH UNGA I STADENS UTEMILJÖER

Rörelsefrihet, tillgänglighet och säkerhet är tre nyckelord som är centrala för barn och unga i den fysiska planeringen. Placeringen av skolor, förskolor, bostäder, naturmiljöer, parker, torg och andra offentliga rum i förhållande till varandra får därför stor betydelse för den utsträckning barnen kan röra sig fritt och självständigt (Björklid, 1991).

Generellt sett är närmiljön viktig för alla barn (Lieberg, 2007). Barnen själva föredrar en närmiljö som är varierad och som ger möjlighet till spontan lek, parallellt med möjlighet till social gemenskap och att de känner att de själva kan röra sig i området.

Under vårdagsjämning finns det risk för dåliga ljusförhållande på aktivitetsparken och bostads- och förskolegårdarna. Likaså bör gälla för den fristående förskolegården om man ser till förhållandet mellan övrig bebyggelse och skuggrorelser. För den överdäckade förskolegården sydöst om planområdet är ljusförhållandena bristande vid 8:00 och goda vid 12:00 samt godtagbar på eftermiddagen enligt solstudierna. För sommartid ser ljusförhållandena bättre ut vid kl 12:00 för samtliga bostads- och förskolegårdar. Övriga tider på morgon och eftermiddag finns risk för bristande ljusförhållanden för de övriga två förskolegårdarna. För den överdäckade förskolegården ser ljusförhållandena goda ut.

#### 5.1.2. BULLERNIVÅER

Barn är känsliga för buller, vilket kan leda till oro och koncentrationssvårigheter liksom till nedsatt inlärningsförmåga (Evans & Hygge, 2007). Enligt Boverket (2015) är det på skolgårdar eller förskolegårdar önskvärt med högst 50 dBA ekvivalentnivå dagsvärde på de delar av gården som är avsedda för lek, rekreation och pedagogisk verksamhet. En målsättning kan vara att resten av ytorna ska ha högst 55 dBA.

De tänkta förskolorna, som är integrerade i bostadsgårdarna, med dess gårdsytor ligger



20/3 08:00

20/3 12:00

1/6 08:00 (sommartid)

1/6 12:00 (sommartid)



20/3 15:00

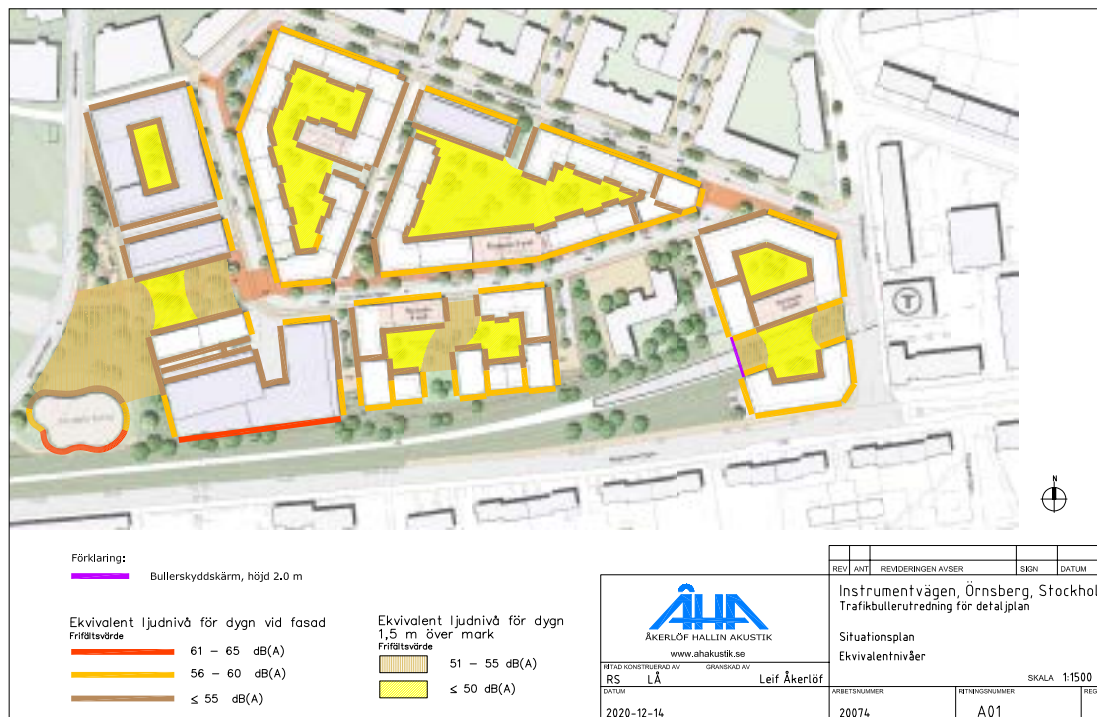
20/3 17:00

1/6 15:00 (sommartid)

1/6 17:00 (sommartid)

Inkom till Stockholms stadsbyggnadskontor - 2022-02-03, Dnr 2019-05964

Figur 14 Solstudier för Örsberg Industriområde, ÅWL Arkitekter 2020.



Figur 15 Bullerutredning för planområdet, Åkerlöf Hallin Akustik 2020

i halvslutna gårdar och är vända bort från trafikerade vägar och är delvis skyddade bakom bebyggelse. Gårdarna på norra delen av planområdet utsätts, enligt akustik PM (Åkerlöf Hallin Akustik, 2020), för 50 dB eller lägre vid marknivå (1,5 m över mark) och fasad, samt upp till 55 dB på de södra bostads- och förskolegårdarna. Den fristående stora förskolans södra fasad är vänd mot

tunnelbanespåret vilket medför att den utsätts för 65 dB (ekvivalent ljudnivå). Dess förskolegård utsätts för upp till 55dB vid nivå 1,5 m över mark.

Det sker 360 passager dagligen på tunnelbanespåret med en hastighet på 50 km/h. Vid platsbesök den 24 november 2020 gjordes observationen att ljudnivåerna

var väldigt höga nära spåret. Akustiks PM redovisar inte maxnivåer vid dessa passager. Vid tunnelbanans passage kan ljudnivåerna förväntas bidra till en sämre ljudmiljö.

I förskolors verksamhet ingår att barn är utomhus en del av tiden. I samband med detta är det ofrånkomligt att ljud uppkommer. De ljud som barnen själva frambringas påverkas delvis av hur många barn som befinner sig på gårdsytan samtidigt samt var de befinner sig i förhållande till närliggande bebyggelse. Med färre barn som vistas utomhus samtidigt och med längre avstånd till bostadsbebyggelse kan lägre bullerpåverkan förväntas och vid de fall där förskolegårdarna är integrerade i bostadsgårdarna kan högre ljudnivåer förväntas då barnen vistas på gårdarna.

I ena alternativet där förskolegårdarna är förlagda på bostadsgårdar i direkt närhet till bostäder så är det troligt att vissa problem med buller från förskolegårdarna kan uppstå.

För de integrerade förskolegårdarna klaras bullernivåerna vilket är positivt. Det finns emellertid risker att barn och unga påverkas av buller av närliggande verksamheter och av leveranser som sker till dessa med tung trafik.

### 5.1.3. LUFT- OCH MARKFÖRORENINGAR

Jämfört med vuxna är barn på grund av sin kroppsstorlek mer exponerade för miljöföroreningar (Boverket, 2015). Tydliga samband har påträffats mellan astma och luftföroreningar på de platser där barn bor och där trafiken åstadkommer stora luftföroreningar (Nordling et al, 2008). Det är därför angeläget att luftkvaliteten vid barns och unga inomhus- och utomhusmiljöer är så god som möjligt.

Vid tidpunkten för denna rapport har inga uppgifter angående luft- och markföroreningar tilldelats.

### 5.1.4. SKOLANS OCH FÖRSKOLANS FRITYOR

En viktig aspekt för att bedöma utformningen av skol- och förskolegård är huruvida de möjliggör för ett mer hälsosamt liv. Friytans storlek spelar roll för funktionen, utformningen och innehållet på förskolegården eller skolgården. Ju större gård desto mindre slitage på de ytor som finns tillgängliga och framförallt spelar storleken roll för möjligheten till naturlek med vegetation, gräsytor och naturmaterial.

Enligt Boverket (2015), är bra riktvärden för friytan 30 m<sup>2</sup> per barn i grundskola och 40 m<sup>2</sup> friyta per barn för förskola. Dock uppfyller få skolor Boverkets riktlinjer. En kartläggning från 2018 visar att skolgårdarna i Stockholmsregionen är minst i landet, med ett snitt på 25,6 m<sup>2</sup> per barn (SCB, 2018). Förskolegårdarna i planförslaget har motsvarande 18-21 m<sup>2</sup> friyta per barn. I en Stockholmskontext och med platsens förutsättningar och kringliggande bebyggelse så är detta en godtagbar, men inte optimal lösning.

I området finns flertalet närliggande parker, bl.a. Arkenparken och Fågelparken med tillhörande skogsparti. Då förskolan Instrumentet och Hägerstenhamnens skola (F-2) saknar bra möjligheter till lek på egen yta så används de gemensamma ytorna flitigt. Naturpartiet intill Fågelparken används även av Hägerstenhamnens skola för gymnastiklektioner. I dialogpromenaden med en förskolepedagog på verksamheten Instrumentet framkom att ytorna redan idag upplevs trånga och används av flera förskole- och skolklasser. Slitage på redskap och skogsmiljön har därför blivit en följd. I dialogarbetet med barnen från Hägerstenhamnens skola 3-6 så framgick det även att man upplever Arkenparken som väldigt utsatt för slitage.

Det är av särskild vikt att de nytilkomna förskolegårdsytorna för lek är stora nog för att barn ska kunna utveckla socialt samspel på den egna gården. I dialog med förskolepedagogen på Instrumentet kom det fram att de kringliggande parkerna som finns idag redan används mycket under skoltimmarna. Att fler barn ska vistas och samsas på dessa ytor kan därför inte vara en prioriterad lösning. Att ha för många barn på samma ytor och från olika förskolor och skolor kan också ge upphov till dålig ljud- och arbetsmiljö för pedagoger, boende och även för barnen. Forskning visar att den totala storleken på friytan helst bör överstiga 3 000 m<sup>2</sup>. På en gård som är mindre, oavsett antal barn, kan en barngrupp få svårt att utveckla lek och socialt samspel på ett sätt som tillgodoser deras behov (Mårtensson et al,



2009). Då denna rapport skrevs var de totala friytorna inte redovisade.

## 5.2. BOENDE & VARDAGSLIV

Tillgången till bra platser utomhus är avgörande för att barn ska vistas i utemiljöer (Stockholm stad, 2002). Temaområdet 'Boende och vardagsliv' behandlar både frågan om tillgången till bra platser utomhus samt tillgången till boende, aktiviteter och platser för alla barn.

### 5.2.1. BOSTADSUTBUD

Den största gruppen som är bosatta i Örnsberg idag är 30-39 åringar med barn. Planförslaget innehåller flerfamiljshus, som idag är den dominerande bostadsformen i området, med olika lägenhetsstorlekar. Stadsdelen har ungefär en jämn fördelning mellan hyresrätter och bostadsrätter. Ur ett barnperspektiv kan det vara positivt med olika boendetyper då det blandar olika människor och åldrar i ett område vilket kan främja social mångfald vilket i sin tur kan bidra till öppenhet. Detta förutsätter att bostäderna som tillkommer inte enbart tillgodoser behoven hos en specifik socio-ekonomisk grupp.

### 5.2.2. SKOLA OCH FÖRSKOLA

Friytans storlek har betydelse för hur den är

tillgänglig för olika barn. Små gårdar som gör det trängre ökar konfliktpunkterna. Flickor tenderar då att trängas undan. Forskning visar att faktorer som ger jämställda förutsättningar är om det finns naturliga miljöer, stora ytor, sandlek, vattenlek, kojbygge eller klättring (Göteborgs stad, 2015).

För de integrerade förskolegårdarna är det viktigt att det i den mån det är möjligt, programmera olika zoner på förskolegårdarna då de saknar befintliga gröna inslag och miljöer. Tillgänglighetsmässigt är det ofta positivt med förskolor i bottenvåningar, det är ofta lätt för föräldrar att hämta och lämna. Det bör även finnas angöringsytor i nära anslutning, för hämtning och lämning med bil. En nackdel med kombinerad gård kan vara påverkan på omkringliggande ljudmiljö. Det finns en risk att barnen stör de boende och även en risk att barnen inte får en fredad förskolemiljö på grund av att andra rör sig kring gården.

För den fristående förskolan och dess gård kan en utmaning vara att förskolegården integreras med befintlig naturmark. Det är lämpligt att ta vara på befintliga kvaliteter som stora träd och naturmark dels utifrån lek och rekreation men även utifrån ett identitetsperspektiv (Boverket, 2015). Det finns goda förutsättningar att skapa en zonindelning av gården på grund av dess storlek, med en variation av lugnare och mer

aktiv lek. Närheten till tunnelbanespåret kan komma att bli ett problem ur bullersynpunkt och bör därför studeras närmare.

### 5.2.3. MÅLPUNKTER FÖR BARN OCH UNGA

Det finns ett bra utbud av omkringliggande målpunkter med fokus på olika åldersgrupper med bl.a. idrottsplatser, badplats, parkour och lekparken som Arkenparken och Fågelparken.

Inom detaljplaneområdet finns det idag få målpunkter för barn och unga eftersom det domineras av olika verksamheter och lättindustrier. Hägerstenhamnens skola och Odengymnasiet är självklara målpunkter. En annan målpunkt för unga är verksamheten som bedriver Laserdome.

Förslaget möjliggör för ett antal nya mötesplatser för barn och unga, vilket är positivt såväl för de barn som flyttar till området som för barn i de närliggande områdena. Framförallt rör det sig om bostadsgårdar och förskolorna samt deras tillhörande gårdar, som kan komma att bli viktiga mötesplatser för barn och unga i området även efter skoltid. Aktivitetsparken blir även ett positivt och viktigt tillskott ur flera synpunkter. Där går det att programmera, till viss del, för olika åldersgrupper, ett utegym

kan fylla en sådan funktion. Även de lokaler som planeras för kommersiell service kan komma att utgöra målpunkter för barn och unga.

Planering av platser där ungdomar trivs handlar ofta om att skapa förutsättningar för reträttplatser och interaktionsplatser snarare än att i detalj planera tillrättalagda platser (SOU, 2003). Aktivitetsparken kan bli en möjlighet till att skapa en sådan plats som inte är för programmerad med rymd och inbjuder till spontant umgänge för de äldre barnen och spontanlek för de yngre barnen.

För att alla barn och unga, oavsett kön och funktionsvariationer, ska ha samma förutsättningar att röra på sig är det viktigt att det finns ett brett utbud av platser för lek och idrott. Det är därför positivt att det i närområdet finns möjlighet att utöva olika typer av idrott. Det är även positivt att 4-H gården och idrottsplatserna i Aspudden och Axelsberg är närliggande vilket gör att barn och unga kan ta sig dit på egen hand.

De tillkommande mötesplatserna stärker och kompletterar den befintliga närmiljön.

### 5.3. TRYGGHET & TILLGÄNGLIGHET

Det finns aktiviteter som är nödvändiga för

människor, som att på olika sätt kunna ta sig till skolan, arbete, kollektivtrafik och uträtta ärenden. Dessa vardagsaktiviteter sker ofta nära biltrafiken och förekommer under årets alla månader, oavsett om det regnar, blåser eller om solen skiner. Det är därför viktigt att säkerställa en miljö där barn och unga på egen hand kan och vågar ta sig mellan de olika målpunkter de besöker i sin vardag. Det är viktigt att skapa en tillgänglighetsanpassad omgivning för de barn och unga som måste använda sig av hjälpmedel på grund av att det finns hinder i den byggda miljön som exempelvis höjdskillnad, väglutning och kontrastmarkering. även för de barn som har en vuxen med funktionsvariation.

#### 5.3.1. MENTALA/FYSISKA BARRIÄRER

Den nya stadsdelen tillkommer i ett område som idag redan har ett sammanhang med kringliggande bostäder och verksamheter samt förbindelser med kollektivtrafik. I och med att det tillkommer nya människor till området så finns det ytterligare underlag för att stärka området och kopplingarna till Örnsbergs centrum och även mot Axelsberg. Stråket längst med Instrumentvägen igenom aktivitetsparken och upp mot Selmedalsringen gör det möjligt att skapa en bättre koppling till Axelsberg. Aktivitetsparken, på planområdets västra sida ligger i anslutning till Axelsberg och

#### SÄKRA SKOLVÄGAR

En bra skolväg är gen, säker, trygg och utan barriärer. Åtgärder som bidrar till god säkerhet för barn handlar om separering mellan gång-, cykel- och biltrafik, färre fordon och låga hastigheter (Stockholms stad, 2016).

#### BARN OCH TRAFIK

Trafik är det största hindret för barns fria rörlighet utomhus. Barn har inte samma möjligheter som vuxna att klara av trafikens krav. De har svårt att bedöma hastigheter, avstånd och riktning. Först vid ungefär tolv års ålder, har barnen mentalt förutsättningarna för ett trafiksäkert beteende (Vägverket, 2005). Dessutom har barn ett begränsat synfält och inte fullt utvecklad hörsel, samt är kortare till växten.

### 5.3.2. TRAFIKSÄKERHET

Trafiksäkerheten i Örnbergs Industri bedöms idag vara bristfällig. Längs med Instrumentvägen finns gatuparkering tillhörande verksamheterna. Dessa har någon tydlig avgränsning i koppling till gångbanorna (se figur 17). Planförslaget är en klar förbättring ur denna trafiksäkerhetssynpunkt.

Stråket i planförslaget som sträcker sig på södra delen av Instrumentvägen har ett övergångsställe i form av en så kallad 'shared space'. Fordon och gång- och cykeltrafik ska samspela här i trafiken med en prioritet för gående. Här är det viktigt att det tydliggörs vilka trafikregler som gäller.

Till en av verksamheterna i sydvästra delen av planområdet kommer leveranser med lastbilar till en lastplats som är i närheten av det nya gångstråk som planeras. Då fler barn och unga tillkommer till området när det är färdigställt så är det viktigt att eventuella backrörelser och utkörning sker på ett trafiksäkert sätt.

Det finns goda förutsättningar för säkra trygga skolvägar inom och in/ut från planområdet, vilket i sin tur ökar sannolikheten för att barn på egen hand kommer kunna ta sig till och från skolan och andra målpunkter utan vuxet sällskap. Planförslaget pekar ut nordvästra hörnan för ett nytt övergångsställe vilket är ett positivt tillskott till kopplingen mellan planområdet och Axelsberg/Selmedalsvägen.



Figur 16 Jakobsdalsvägen sedd från öster mot Hägerstenhamnensskola vid vägänden.



Figur 17 Instrumentvägens södra del sedd från öster. Verksamhetsparkering som korsar gångbanan

Gatorna som löper runt planområdet är idag breda med få övergångsställen och hastighetssänkande åtgärder. De saknar delvis bilfria gångbanor (figur 16, 17). I dagsläget dominerar området av verksamheter och lättindustri men det vistas även barn och unga i och med Odenymnasiet och Hägerstenhamns skola.

### 5.3.3. KOLLEKTIVTRAFIK OCH KOMMUNIKATIONER

Öster om planområdet finns Örnbergs tunnelbanestation i nära anslutning. Axelsbergs tunnelbana ligger även i närheten, till väster om planområdet. Detta innebär att det finns god tillgång till kollektivtrafik. Från Örnbergs station tar det 8 minuter med tunnelbanan till Skärholmen och in till Centralen är det en restid på 14 minuter.

### 5.3.4. TRYGGHET OCH ORIENTERBARHET

Den upplevda tryggheten beror på flera aspekter, där den fysiska utformningen utgör en del. Det som går att påverka med fysisk utformning och som kan påverkas i ett detaljplaneskede är sådant som bl.a. platsers överblickbarhet, överblicken från bostäder, orienterbarhet samt var det skapas förutsättningar för att människor kommer vistas och passera under flera tidpunkter på dygnet.

Enligt planförslaget finns förutsättningar för att de flesta av platserna inom planområdet där barn kommer att vistas och röra sig kommer att uppfattas som trygga och överblickbara.

Planförslaget redovisar nya gångbanor, smalare vägar för fordon och nya övergångar, det kommer bidra till en positiv förändring i området. Det finns en brist på bra alternativa vägar till och från områdets västra del. Precis utanför planområdets nordvästra del finns ett gångstråk som idag upplevs som otryggt. Den skulle kunna fungera som en bra alternativ väg om den ur trygghetsaspekter förbättrades (denna analyseras närmare i kapitel 7).

Gatustrukturen bedöms vara begriplig med bra siktlinjer samt tydlig hierarki gentemot GC-stråken. En blandning av typologi gör det även lätt att orientera sig och Axelsbergs skivhus, kan ses i bakgrunden i figur 17, blir som en vägkompass. Genom att stärka orienteringsmöjligheterna i det nya området är det viktigt att i utformningsskedet arbeta med en identitetskapande utformning av de olika bostadshusen. Detta gynnar även tillhörighet med det kvarter/stadsdel man bor i (Göteborgs stad, 2017).

Detaljplaneområdet kommer, efter att det byggts klart, att bli en plats där många barn och unga kommer att bo och vistas. Det är därför viktigt att ta hänsyn till barn och ungas synpunkter och önskemål för platsen. Att

inkludera men också för att få dem inkluderade och ge dem ägandeskap till platsen (Malmö stad, 2018). Resultatet från dialogarbetet som har utförts inom denna barnkonsekvensanalys bör därför tas hänsyn till i det fortsatta detaljplaneplanarbetet för Örnbergs Industriområde.

## 6. IBKA: ÅTGÄRDSFÖRSLAG OCH REKOMMENDATIONER

---

I detta kapitel ges förslag på åtgärder som syftar till att stärka planförslaget för barn och unga. Åtgärderna består både av förslag på ändringar i det framtagna planförslaget samt rekommendationer för kommande planerings- och genomförandeskedet. Åtgärdsförslagen är uppdelade i samma temaområden som konsekvensanalysen. Åtgärder som är i kursiv text tillhör ett annat skede än detaljplaneskedet såsom bl.a. skiss-, bygg-, bygglovs- och/eller förvaltningsskedet.

### 6.1. MILJÖ OCH HÄLSA

- Solstudier visar att det under vissa tider under dygnet för vinter- och sommartid är bristfällande solljus. Förskolegårdarna bör planeras så att de får bästa möjliga soltimmar. Den nordvästra gården kan med fördel ha sin entré belägen på den södra sidan.
- Utför solstudier för den fristående förskolan för att bedöma huruvida ljusförhållandena är godtagbara.
- Närheten till Fågelparken och Arkenparken är positiva, dock är det av stor vikt att de nya förskolegårdarnas storlek inte understiger de tänkta 18-21 m<sup>2</sup> per barn. Detta p.g.a att parkerna används flitigt redan idag.

- Se över om storleken på förskolegårdar går att utöka.
- Ta fram en utformning av bostads- och förskolegårdarna som säkerställer att ytorna fungerar för både barn och boende sett till nyttjande och buller.
- Utifrån ett pedagogiskt perspektiv är det fördelaktigt med fler mindre förskolor. Om en stor förskola blir aktuell, där alla avdelningar är samlade, är utformning av byggnad, inomhusmiljö och utomhusmiljö kritisk.
- Tydligt studera buller från tunnelbanespåret för förskola.
- Identifiera hur eventuell förorening från tidigare verksamheter kan påverka barn och ungas hälsa i kommande planeringsskede.
- *Uppdelning av avdelningar, gruppernas storlek och pedagogiken blir även viktig. Vidare kan ljudnivåer bli ett problem på gemensamma ytor såsom matsal och utegården.*
- *Utreda hur överdäckningen av Örnsbergs tunnelbana påverkar förskolebarn och pedagoger i den sydöstra förskolan. Kvaliteten på pedagogernas arbetsmiljö får en direkt påverkan på även barnens välmående.*

### 6.2. BOENDE & VARDAGSLIV

- *Säkerställ blandade upplåtelseformer. Detta kan motiveras för att främja en social blandning av människor. Hyresrätter och bostadsrätter i sig medför inte en socioekonomisk blandning utan detta måste studeras mer noggrant för att få effekt i praktiken.*
- *Säkerställ varierade storlekar på bostäder för att möjliggöra för en blandad åldersfördelning som lockar studenter, äldre, små och stora familjer.*
- *Utforma förskole- och bostadsgårdarna så att det går att vistas på dessa även efter skoltid.*
- *Ett tillskott av växtlighet i både gaturum och nya parker/gröna fickor för att omvandla dagens hårdgjorda miljö till platser som är kvalitativa för barn och unga. Uppmuntra till ett aktivt deltagande även när området är färdigbyggt genom att exempelvis möjliggöra stadsodling.*
- *Rusta upp Arkenparken och Fågelparken.*
- *Aktivitetsparken är ett positivt tillskott för hela Örnsberg och kringliggande stadsdelar. Den kan med fördel programmeras för att främja social interaktion.*

### 6.3. TRYGGHET OCH TILLGÄNGLIGHET

- Hastighetssänkande åtgärder på gatorna kring planområdet för att försäkra säkra skolvägar.
- Tydligt markera västra hörnan av instrumentvägen där lastbilar passerar och lastar av. Kan komma att bli en konfliktzon. Det kan exempelvis göras genom material eller färg.
- Övergångsställen på Instrumentvägen och Jakobsdalsvägen. Särskilt behov finns vid den nordvästra kopplingen mellan dagvattenparken och det gångstråk som är precis utanför plangränsen. Placering av övergångsställen ska ske så att stråken mellan de viktigaste målpunkterna för barn blir gena och trafiksäkra. En identifierad plats där många unga korsade gatan utan övergångsställe är vid Odengymnasiet.
- Planförslaget kommer innebära att fler barn och unga vistas i området, varför en översyn av gång- och vägnätet samt gatornas bredd med hastighetssänkande åtgärder rekommenderas i samband med planen.
- Ytor för hämtning och lämning ska utformas trafiksäkert och tillgängligt i nära anslutning till de tillkommande förskolorna.
- Det är viktigt att ta hänsyn till barn och ungas synpunkter och önskemål för för platsen. Visst underlag för detta finns i dialogarbetet.
- Arbeta med varierad arkitektur och landskapsarkitektur, t.ex. med färg och fasadsmaterial eller med möblering och växtlighet, för att skapa en starkare identitet och öka orienterbarhet. Små detaljer kan bli viktiga landmärken för barn och unga.
- Öka orienterbarheten i området genom att i ett tidigt skede arbeta med en identitetsskapande utformning och gestaltning av de olika bostadshusen.
- Det är viktigt för orienterbarhet och trygghet att skapa tydliga entréer in till området från västra sidan genom Aktivitetsparken samt från östra sidan från tunnelbanan.
- Tillgängliggöra aktivitetsparken.
- Förespråka trygghetsskapande utformning längs Instrument- och Jakobsdalsvägen samt de stråk som leder in till planområdet.
- *Arbeta med detaljutformning av förskolegård som förstärker orienterbarhet och gör dem överblickbara (t.ex. med färg, material eller landskapselement).*
- *Genomför trygghetsskapande åtgärder såsom belysning, placering och utformning av växtlighet samt placering av fönster, balkonger och entréer mot befintliga baksidor.*
- *Alltför förhöjda bottenvåningar på bostadshus bör undvikas eftersom de bildar "blinda väggar". Till en viss mån är detta godtagbart för att insynen till bostäderna inte ska kompromissas.*
- *Balkonger ut mot gata skapar trygghet genom att det bidrar till mer liv och ögon på gatan. Här rekommenderas att Stockholms stads riktlinjer för balkonger följs.*
- *Bättre belysning på nordvästra gångstråket (utanför planområdet) samt åtgärd mot befintlig garagevägg. Åtgärder som att bl.a. kan vidtas är att ändra material på det räcke som finns på garagetaket och/eller genom upplyst konst. Konst på garageväggen som vätter mot gångstråket. Konsten fungera medskapande med barn och unga i området (Odengymnasiet och Hägerstenhamnens skola) för att stärka demokrati och främja medskapandeprocesser.*
- *Utforma Aktivitetsparken så att den tillgodoser olika åldrar så att vuxna kan ha ögon på barn. Exempelvis bänkar, utegym, promenadstråk som är anpassade för hundägare. Tänk även på hur användningen över årstider och olika tider på dygnet kan främjas.*

## 7. JÄMSTÄLLHETSHETSANALYS

---

Jämställdhetsanalysen utgår ifrån ett trygghetsperspektiv kopplat till den byggda miljön. Just trygghetsperspektivet har valts för att trygghet att kunna delta och röra sig i samhället, även under mörka timmar, är en grundläggande del i jämställdheten. Analysen är baserad på teori om trygghet och jämställdhet, inventering enligt 'checklista för trygghetsaspekter' där metoden redogjorts för tidigare i rapporten. Slutligen redogörs, utifrån analys och inventering, rekommendationer specifikt för planområdet.

### 7.1. VEM ÄR OTRYGG?

Vad tryggheten är illustreras enklast genom dess motpart; rädslan. Det är den rädsla människor bär inför risken att utsättas för kränkning, våld, hot, skadegörelse eller stöld. Vem som upplever sig otrygg beror på vem man är, var man är och vilka erfarenheter man bär med sig. Dessa individegenskaper baseras på följande aspekter (trygghet är en kombination av alla dessa aspekter):

**Kön** - Kvinnor, icke-binära och transpersoner upplever en större otrygghet och rädsla i det offentliga rummet. Särskilt utpräglad är rädslan för olika typer av sexuellt våld. Rädslan i sig, som ofta betecknas Female Fear, leder till att många kvinnor aktivt undviker att

vistas på vissa platser och då särskilt under de mörka timmarna. Män är i huvudsak rädda för rån och misshandel och är också offer för fler (anmälda) brott. Däremot rapporteras sällan otrygghet i sådan utsträckning att det begränsar deras rörelser nämnvärt.

**Ålder** - Äldre människors rädsla för att bli utsatta för brott kan kopplas samman med en generellt svagare fysik. Man har oftare svårt att se ordentligt, höra bra och är långsammare och skörare i kroppen. Detta sammantaget gör det både svårare att upptäcka en förövare och att ta sig från platsen, men också att försvara sig i brottsituationen och att återhämta sig. Den bild de äldre har fått om brottslighet och otrygghet kommer också i större utsträckning från traditionella medier vilket kan ge en överdriven bild av riskerna. Bland yngre människor finns en klar överrepresentation av otrygga flickor och unga kvinnor.

**Ekonomiska resurser** – Svagare ekonomisk ställning har bärighet på den upplevda otryggheten genom sämre möjligheter att återhämta sig ekonomisk vid skador på person och egendom och att man saknar försäkringar.

**Etnicitet** - De med annan etnicitet och/eller kulturell bakgrund än huvudbefolkningen upplever i regel större otrygghet. Särskilt

gäller detta utomeuropeiska människor med migrationserfarenhet. Betydande faktorer är rädsla att inte bemästra kulturella koder och språk (mot både förövare och efterföljande myndighetskontakt) och risken att utsättas för hatbrott. Därtill finns en dubbel utsatthet då etnisk segregation och ekonomisk segregation ofta sammanfaller.

**Viktimisering** – Tidigare utsatthet för brott har ett samband med rädslan för brott. Den med erfarenhet av brott har många gånger "lärt sig" att vara rädd, både som primärt brottsoffer, som anhängig eller som vittne.

**Områdesegenskaper** – Var man bor, vilka andra som bor där och hur området är utformat samt den upplevda möjligheten att påverka och med möjligheterna att påverka den egna livssituationen är alla faktorer för både otrygghet och trygghet. Huruvida det finns någon slags utanförskap och hur delaktig i samhället hen är är andra faktorer som påverkar.

#### 7.1.1. TRYGGHETSASPEKTER/ VAD SKAPAR TRYGGHET?

Följande trygghetsaspekter ingår i analysverktyget för denna jämställdhetsanalys

# ANALYSVERKTYG FÖR TRYGGHETSASPEKTER I DEN BYGGDA MILJÖN

BESKRIVNING:

TRYGGHETSASPEKT:

OBJEKT:

En av de mer betydelsefulla aspekterna på trygghet är att ha god sikt. Den visuella kontrollen innebär att kunna ha framförhållning och möjlighet att förbereda sig på vem man möter, slippa att överraskas och kalkylera risk med möten och passage genom platser som känns otrygga. Den sociala kontrollen och närvaron av andra människor är en viktig del i hur platsen upplevs ur trygghetsynpunkt. Närvaron gör att det bildas en informell social kontroll över människors beteende med potentiella vittnen och möjlighet till stöd om något skulle inträffa. För att locka folk att besöka platser krävs att dessa är attraktiva att uppehålla sig på eller passera för många olika målgrupper. För att både visuell- och social kontroll ska fungera under mörka delen av dygnet krävs en ändamålsenlig belysning. Belysningen bör vara jämn, bländfri och även täcka in omgivningarna för att inte störa mörkerseende eller skapa mörka fickor där det belysta området blir till en "scen".

Var man väljer att röra sig, och framförallt vika platser man undviker, är starkt kopplade till upplevelsen av platsen. Vilka platser som är attraktiva kan också variera starkt beroende på tidpunkt och årstid. Exempelvis kan en lummig park vara en tillgång dagtid men ett hinder om den behöver passeras kvällstid. Därför är det av största vikt att det finns alternativa vägar. Dessa kan vara både av karaktären "förbifart" eller bestå av ett mer finmaskigt nät. På så sätt skapas möjligheten att i större utsträckning själv kontrollera vad och vem man vill passera och även kunna ändra riktning för att kunna undvika hotfulla situationer. Särskilt hotfullt upplevs sådana "fällor" som endast har en möjlig passage utan flyktvägar, såsom tunnlar, smala broar, trånga gränder eller smala återvändsgator. För att strategin med alternativa vägar ska fungera krävs att området är lättorienterat och logiskt uppbyggt.

Berättelsen om platsen handlar om vad som har skett där tidigare och vilket rykte platsen har i det offentliga samtalet. Berättelserna om platserna behöver inte nödvändigtvis vara rättvisande, särskilt då brottsliga händelser tenderar att ha större nyhetsvärde än trivsel, men föreställningen om vad som utgör en farlig plats är ofta mycket stark och har stor inverkan på upplevelsen av platsen. Detta då rädslan för platsen ligger i föreställningen om platsen, vad som händer där och vilka som rör sig på platsen eller bor där. Desto mer annorlunda platsen är jämfört med vårt naturliga habitat, desto större osäkerhet och, i förlängningen otrygghet, laddas platsen med.



- Lätt att överblicka och ta in om givningarna?
- Översikt- möjligt att se långt utan hinder?
- Genomsikt- är platsen fri från vegetation/andra hinder där någon kan gömma sig
- Slippa att bli överraskad vid skynda hörn, prång mm?
- Se på långt håll vem man möter och kalkylera risk
- Finns jämn och ändamålsenlig belysning?
- Belyses omgivningarna för att öka synfält?
- Rör det sig många människor på platsen?
- Finns det en social kontroll av platsen?



- Möjlighet att undvika hotfulla situationer genom att ändra vägval?
- Dedikerad förbifart för att helt undvika platsen?
- Slippa att fastna i "fällor" såsom tunnlar, prång eller gränder?
- Är det lätt att orientera sig på platsen?
- Finns tydliga entréer?



- Finns det en positiv berättelse om platsen
- Hur är platsens rykte?
- Hur är berättelsen av de som bor på platse/vistas där?
- Hur är berättelsevn om vad som händer/har hänt?

Figur 18 Analysverktyg för trygghetsaspekter i den byggda miljön, Hanna Aandahl 2011.



av detaljplaneförslaget samt av nuläget av området.

### **Se och synas – visuell kontroll och belysning**

En av de mer betydelsefulla aspekterna på trygghet är att ha god sikt. Den visuella kontrollen innebär att kunna ha framförhållning och möjlighet att förbereda sig på vem man möter, slippa att överraskas och kalkylera risk med möten och passage genom platser som känns otrygga.

### **Alternativa vägar och orienterbarhet**

Var man väljer att röra sig, och framför allt vilka platser man undviker, är starkt kopplade till upplevelsen av platsen. Vilka platser som är attraktiva kan också variera starkt beroende på tidpunkt och årstid. Exempelvis kan en lummig park vara en tillgång dagtid men ett hinder om den behöver passeras kvällstid. Därför är det av största vikt att det finns alternativa vägar. Dessa kan vara både av karaktären "förfärd" eller bestå av ett mer finmaskigt nät. På så sätt skapas möjligheten att i större utsträckning själv kontrollera vad och vem man vill passera och även kunna ändra riktning för att kunna undvika hotfulla situationer. Särskilt hotfullt upplevs sådana "fällor" som endast har en möjlig passage utan flyktvägar, såsom tunnlar, smala broar, trånga gränder eller smala återvändsgator.

”

Vad trygghet är illustreras enklast genom dess motpart; rädslan. Det är den rädsla människor bär inför risken att utsättas för kränkning, våld, hot, skadegörelse eller stöld. Vem som upplever sig otrygg beror på vem man är, var man är och vilka erfarenheter man bär med sig.

För att strategin med alternativa vägar ska fungera krävs att området är lättorienterat och logiskt uppbyggt.

### **Berättelsen om platsen**

Berättelsen om platsen handlar om vad som har skett där tidigare och vilket rykte platsen har i det offentliga samtalet. Berättelserna om platserna behöver inte nödvändigtvis vara rättvisande, särskilt då brottsliga händelser tenderar att ha större nyhetsvärde än trivsel, men föreställningen om vad som utgör en farlig plats är ofta mycket stark och har stor inverkan på upplevelsen av platsen. Detta då rädslan för platsen ligger i föreställningen

om platsen, vad som händer där och vilka som rör sig på platsen eller bor där. Desto mer annorlunda platsen är jämfört med vårt naturliga habitat, desto större osäkerhet och, i förlängningen otrygghet, laddas platsen med.

## **7.2. TRYGGHET OCH JÄMSTÄLLDHET**

Trygghet och jämställdhet är frågor som i många fall överlappar varandra, främst utifrån att kvinnor i högre grad upplever otrygghet och därmed också anpassar sitt liv till att inte kunna fullt delta i samhället under vissa tider och/eller på vissa platser. För ett mer jämställt samhälle krävs därför att trygghetsbefrämjande arbete genomförs.

Jämställdhet i offentlig miljö har dock fler aspekter än trygghet. Jämställdhet handlar även om vem som får synas och ta plats i det i det offentliga rummet genom exempelvis gatunamn, offentlig konst, resmönster (kvinnors resor sker i större utsträckning med kollektivtrafik, till fots eller med cykel, och har dessutom fler stopp vid ex. förskola, livsmedelsbutik mm.), hur snöröjning ser ut, och vem de offentliga platserna riktar sig till. Särskilt gäller det här mötesplatser för flickor och unga kvinnor då aktivitetsparker och spontanidrottsplatser till en övervägande del används av pojkar och män.



Inkom till Stockholms stadsbyggnadskontor - 2022-02-03, Dnr 2019-05964



Skala 1:1500/A3

Underlag för gatulinjer: Skiss Alternativ 2 från Tyréns, daterad 2021-09-15  
Underlag för gatuhöjder: Skiss från Tyréns, daterad 2020-12-17

Figur 19 Identifierade, otrygga platser från trygghetsinventering enligt checklista.

## 7.3. JÄMSTÄLLDHETSANALYS: ÅTGÄRDSFÖRSLAG OCH REKOMMENDATIONER

### GOD SIKT OCH VISUELL KONTROLL

Hörn och skymda kanter och skrymmande växtlighet bör så långt det är möjligt undvikas. Särskilt gäller detta sådana platser där någon kan gömma sig och överraska den som kommer gående (se **punkt 5** i figur 19) eller i portiker (se **blåmarkerade** platser i figur 19). Där sådana platser inte kan undvikas bör tillräckligt utrymme och ändamålsenlig belysning skapas för att den gående ska kunna hålla tillräckligt avstånd. Växtligheten bör utformas så att den antingen bidrar till god översikt, dvs höjda trädkronor eller låg växtlighet, eller med stor genomsiktighet.



Figur 20 Buskar vid GC-bana i nordväst som skapar otrygghet. Punkt 1 i figur 19.

### FRAMTAGANDE AV BELYSNINGSPÅN

Generellt för hela området bör belysningen vara ändamålsenlig och bländningsfri. Gångvägar bör ges en jämn belysning som inte riskerar störa mörkerseende. Belysningen bör utformas på sådant sätt att den inte har för stor koncentration på den gående för att undvika att gångbanan ses som en scen. Detta fås genom att omgivningarna också belyses. Särskilt viktigt är det att belysa naturliga hörn och prång som kan fungera som gömställen.

### NOGGRANN GESTALTNING

Särskilt viktigt är att det finns två alternativa vägar genom parken (**2**) så att den gående själv kan välja lämplig väg.

Översyn och genomsyn när det gäller växtlighet är viktigt. Skrymmande buskagen får ej placeras i anslutning till passager. Parken bör även utformas så att den tilltalar ett brett spektrum av besökare i olika åldersgrupper. Detta för att locka så många besökare som möjligt för att få till en fungerande informell social kontroll.

Placering av växtlighet eller tak bör utformas så att det inte omöjliggör informell social kontroll från balkonger och fönster.



Figur 21 Plank som skymmer sikt vid Örnbergs behandlingshem. Punkt 5 i figur 19.



Figur 22 Planområdet sett från väster. Punkt 3 markerar det kuperade området mellan befintlig byggnad och tunnelbanespåret där även skräp samlats. Området markerat med 3 kan med fördel ingå i en belysningsplan och/eller utsmyckas.

Ur jämställdhetssynpunkt är det viktigt att de offentliga miljöerna riktar sig till alla kön. Särskilt viktigt är detta för aktivitetsytorna (**2**) och utegymmet där aktiviteter och utrustning traditionellt riktas till pojkar/män. Exempelvis gymutrustning som kräver viss längd eller styrka för att kunna användas.

Ur jämställdhetssynpunkt är det också av betydelse att eventuella utsmyckningar har en jämn könsfördelning och att män och kvinnor avbildas på ett likvärdigt sätt med motsvarande nivå av agens och makt.

Vid **punkt 3** finns en förbisedd del av fastigheten som kan bidra till otrygghet. Platsen är en lågpunkt mellan en byggnad och tunnelbanespåret och har en karaktär av ett tillhåll. Den har eftersatt skötsel och på grund av dess undanskymda läge även mörk och skräpig. Tryggheten kan förhöjas genom belysning och trygghetsbefrämjande röjning vilket bidrar till både översyn och genomsyn.

Platsen vid **punkt 6** är i nära anslutning till Örnbergs tunnelbana som identifierats som en delvis stökig plats. Den överdäckade gården bör utformas så att den inte blir ett tillhåll då förskoleverksamheten är stängd. Den bör därför gestaltas så att den uppfattas som privat och bör även ha god visuell kontroll från bostäderna. Balkonger kan med fördel placeras in mot gården.

## UNDVIKA FÄLLOR

På några platser inom planområdet finns stickgator (**4**). Dessa bör gestaltas särskilt omsorgsfullt och ges tillräcklig bredd, belysning och god visuell överblick. En alternativ väg ut ur stickgatan bör övervägas. De portar som ligger i anslutning till dessa bör ej ha indragen entré utan hellre förses med skärmtak för väderskydd. Detta då angöringen till dem sker i en sådan vinkel att någon kan gömma sig i den dolda vinkel som blir till följd av indragningen.

Den gångväg som ligger mellan Semeldalsvägen och Industrivägen (dvs utanför planområdet, markerad med **1** i figur 19) bör omgestaltas för att öka tryggheten. Detta då det är den enda passagen ut ur området som inte går genom park. Genom att se över belysning, växtlighet och byta ut planket på garaget till något med mer genomsläpplighet kan tryggheten öka avsevärt. I anslutning till gångvägen finns också en garagednedfart till ett befintligt bostadshus. Här bör växtlighet och belysning ses över.

## YTTERLIGARE REKOMMENDATIONER

*Folkliv och informell social kontroll:* genom att placera balkonger ut mot Jakobsdalsvägen och Instrumentvägen. Bostäderna vid Örnbergsvägen bör ha balkonger ut mot gata

för att skapa en visuell social kontroll över dess gaturum och Örnbergs centrum med tillhörande tunnelbaneuppgång.

Aktivera bottenvåningar med aktiviteter som även pågår under mörka timmar, exempelvis tvättstugor, verksamheter med längre öppettider såsom restaurang/café. Vidare bör hyresgäster för verksamheter i bottenvåningar väljas med omsorg för att ge området en blandad och aktiv karaktär. Släckta lokaler under mörka timmar bidrar inte till liv/ögon på gatan.

Balkonger bör ej placeras under 3 meters höjd enligt Stockholms stads riktlinjer.

Fönsterplacering för bostäder i markplan bör vara något högre än marknivå då de annars oftast resulterar i att de boende har fördragna gardiner för att minska insyn.

För att underlätta kvinnors resmönster med cykel och kollektivtrafik bör alternativ till cykelparkering i källare övervägas. Genom att ha barnvagns- och cykelförvaring i markplan, och då gärna med indirekt insyn ökar tryggheten och användarvänligheten.

Entréer bör ej vara indragna utan bör placeras i fasadliv. Alternativt kan fasaden vid entréer utformas utan skarpa hörn så att de inte utgör ett potentiellt gömställe. Detta är extra viktigt vid punkterna som är markerade med nr **4** då de har begränsade flyktvägar.

## 8. KÄLLHÄNVISNING

---

Aandahl, H. (2011) Tryggare park - åtgärdsförslag för Kroksbäcksparken ur ett trygghetsperspektiv, BTH, Blekinge Tekniska Högskola

Anderson, B (nr 8 2002) Planera för trygghet i offentlig miljö, Gröna fakta

Boverket (1998) Brott, bebyggelse och planering. Kalmar: Kalmarsund tryck

Boverket (2015) *Gör plats för barn och unga! En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö.*

Brottsförebyggande rådet (BRÅ) Nationella trygghetsundersökningen NTU. 2010-2019

Ceccato, V., Vasquez, L., Langefors, L., Canabarro, A., Petersson, R. (2019) En trygg stadsmiljö: Teori och praktik för brottsförebyggande & trygghetsskapande åtgärder. Stockholm: Institutionen för samhällsplanering och miljö, Kungliga Tekniska Högskolan

Göteborgs stad (2015) [BKA] *Barnkonsekvensanalys - barn och unga i fokus 1.0.* Tillgänglig online via: [https://tekniskhandbok.goteborg.se/Arkiv/2015-1/\\_\\_\\_site/Content/File/Barn\\_1\\_Barnkonsekvensanalys-OPA\\_BKA.pdf](https://tekniskhandbok.goteborg.se/Arkiv/2015-1/___site/Content/File/Barn_1_Barnkonsekvensanalys-OPA_BKA.pdf) (senast

besökt 2020-06-05).

Göteborgs stad (2017) [BKA] *Barnkonsekvensanalys. Barn och unga i fokus 1.2.* Tillgänglig online via: [https://tekniskhandbok.goteborg.se/wp-content/uploads/Barnkonsekvensanalys\\_2019-07.pdf](https://tekniskhandbok.goteborg.se/wp-content/uploads/Barnkonsekvensanalys_2019-07.pdf) (senast besökt 2020-06-05).

Heber, A. (2007) Var rädd om dig! -Rädsla för brott genom forskning, intervjupersoner och dagspress. Kriminologiska institutionen, Stockholm Universitet. Stockholm: US-AB

Kristensson, E., & Norlin, M. (2010) TRÖJ Trygghetsbefrämjande av planteringar i parker och bostadsområden, SLU Alnarp

Listerborn, C (2000) Om rätten att slippa skyddas - En studie av trygghetsskapande projekt och kvinnors rädsla att röra sig i stadens rum. Göteborg: Chalmers Repro

Listerborn, C (2000) Tryggare stad - Kan man förändra rädslans platser? Göteborg: Pronto Jaguaren

Listerborn, C (2002) Trygg stad- diskurser om kvinnors rädsla i forskning, policyutveckling och lokal praktik. Göteborg: Chalmers Repro

Malmö stad (2018) *Årsrapport 2018 - Utvecklingsplan för arbetet med barnets*

*rättigheter i Malmö stad.* Malmö stad, Stadskontoret.

Mårtensson F, Boldemann C, Söderström M, Blennow M, Englund JE, Grahn P (2009) *Outdoor environmental assessment of attention promoting settings for preschool children. Health Place 15(4), 1149-57*

Nordling, E, Berglind, N, Melén, E, Emenius, G, Hallberg, J, Nyberg, F, Pershagen, G, Svartengren, M, Wickman, M, Bellander, T (2008) *Traffic-related air pollution and childhood respiratory symptoms, function and allergies, Epidemiology, 19 (3) 401-8.*

SCB (2018) *Grundskolor och friytor. Nationell kartläggning och uppföljning av grundskoleelevers tillgång till friytor 2014-2017.* Tillgänglig online via: <https://www.boverket.se/contentassets/7f6b1586a5504fcfa11ea370f73b2b05/rapport-grundskolor-och-friytor.pdf> (senast besökt 2020-06-05).

SOU (2003) *Från barnolycksfall till barns rätt till säkerhet och utveckling.* Statens offentliga utredningar 2003:127.

Stockholms stad (2016) *Plan för säkra skolvägar.* Tillgänglig online via: <https://start.stockholm/globalassets/start/om->

stockholms-stad/politik-och-demokrati/  
styrande-dokument/plan-for-sakra-och-trygga-  
skolvagar.pdf (senast besökt 2020-06-05).

Vägverket (2005) *Barnen och vägplaneringen.*  
*En kunskapsöversikt.* Tillgänglig online via:  
[https://www.diva-portal.org/smash/get/  
diva2:1364191/FULLTEXT01.pdf](https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1364191/FULLTEXT01.pdf) (senast  
besökt 2020-06-05).

RAMBOLL